

הצעה לפתרון הבגרות בתנ"ך

שאלון 1261 מועד חורף "נבצרים" (קורונה) 2021

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

סעיף א

(1) האירוע שבעקבותיו אברהם ניהל את המשא ומתן המתואר בפסוקים הוא מות שרה אשתו: ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען... (ב').

אברהם מבקש לקנות חלקת אדמה מבני חת, כדי שיוכל לקבור בה את שרה: "תנו לי אחוזת קבר עמכם, ואקברה מתי מלפניי" (ד').

(2) אברהם השיג את מבוקשו ואכן הצליח לרכוש מעפרון החיתי את השדה שבו היה מעונין לקבור את שרה, לפי המסופר בפרק בפסוקים י"ט-כ': "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו, אל מערת שדה המכפלה... ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת".

סעיף ב

(1) בספר בראשית פרק ט"ו פסוק ז' מסופר שה' מבטיח לתת לאברהם את ארץ כנען: "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה". לעומת זאת בפרק כ"ג מסופר שהארץ לא שייכת לאברהם והוא מכנה את עצמו "גר ותושב" כלומר שהוא זר בארץ שאינה שייכת לו, ומבקש לקנות מבני חת את חלקת האדמה עבור קבורת שרה.

(2) לפי פירוש הרשב"ם אין סתירה בין הבטחת ה' לאברהם בפרק ט"ו לבין דברי אברהם בפרק כ"ג פסוקים א'-ד', מכיוון שלפי פירוש הרשב"ם, אברהם מבקש לקנות את השדה מבני חת בגלל שהוא הגיע לארץ כנען מארץ רחוקה, ולכן אין לו מקום לקבור את שרה.

סעיף ג

(1) ראייה המלמדת על פניה מנומסת של אברהם לבני חת – אברהם פונה לבני חת ומציג את עצמו כ"גר ותושב" (ד'), ומדבר אליהם בנימוס ובכבוד ומשתחוה בפניהם: "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת" (ז').

ראייה המוכיחה את נחישותו של אברהם – לאחר הצעת בני חת לקבור את שרה בלי תשלום, אברהם דורש לשוחח דוקא עם עפרון בן צוחר כדי לבקש לקנות ממנו את מערת המכפלה: "אם יש את נפשכם לקבור את מתי... שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר" (ח').

(2) אברהם מתעקש לשלם לעפרון כדי לבסס את טענת הקנין שלו על המקום, כך שאיש לא יוכל לערער בעתיד על העברת הבעלות על השדה והמערה ולטעון שעליו להחזיר את המקום.

שאלה 2

סעיף א

(1) יעקב מתחזה לעשיו אחיו במטרה לקבל מיצחק אביו את הברכה שיצחק תכנן לברך את עשיו: "קום שבה ואכלה מצידי בעבור תברכני נפשך" (י"ט).

(2) יעקב מצליח להשיג את מטרתו והוא אכן מקבל את הברכה, לפי המתואר בפסוקים כ"ז-כ"ט: "ויברכהו ויאמר... ויתן לך האלהים מטל השמים... יעבדוך עמים... אורריך ארור ומברכך ברוך".

סעיף ב

(1) ההטיות השונות של שם העצם "בן" מלמדות על ההעדפה של כל אחד מן ההורים: עשיו מכונה "בנו" של יצחק: "ויקרא את עשיו בנו הגדול" (א'), "בדבר יצחק אל עשיו בנו" (ה'). לעומת זאת יעקב מכונה "בנה" של רבקה: "ורבקה אמרה אל יעקב בנה" (ו'), ועתה בני שמע בקולי" (ח').

(2) רבקה פועלת בעורמה למימוש רצונה. היא מאזינה לשיחה של יצחק עם עשיו ושומעת על כוונתו לברך את עשיו: "ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשיו... (ה'), ולאחר מכן משכנעת את יעקב להתחזות לעשיו בכדי לקבל את הברכה: "ועתה בני שמע בקולי... ותיקח את בגדי עשיו... ותלבש את יעקב... (ח'-ט"ו).

סעיף ג

(1) ראייה המבססת את דברי המדרש – יעקב מנסה בהתחלה להימנע ממעשה הרמאות ומן ההתחזות לעשיו אחיו: "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע..." (י"ב).

(2) ראייה המפריכה את דברי המדרש – יעקב לא מהסס לשקר לאביו, מציג את עצמו כעשיו ואומר בצורה ברורה: "אנוכי עשיו בכורך..." (י"ט).

שאלה 3

סעיף א

(1) העוול שנעשה לתמר הוא שלא ניתן לה להתחתן לאחר מות שני בני יהודה, ער ואונן, שנשאו אותה לאישה, והיא נאלצה להישאר אלמנה ללא יכולת להקים משפחה.

(2) תמר התחפשה לזונה ושכבה עם יהודה מבלי שהכירה, וכך הרתה וילדה את בניה פרץ וזרח.

סעיף ב

דוגמא ראשונה לאומץ הלב של תמר – תמר לא מהססת לפעול בצורה יוצאת דופן בכדי להשיג את מטרתה: "ותסר בגדי אלמנותה ותכס בצעיף... ותשב בפתח עיניים אשר על דרך תמנתה..." (י"ג-י"ד).

דוגמא שניה לאומץ הלב של תמר – היא מנהלת משא ומתן עם יהודה ודורשת ממנו לתת כערבון את חפציו האישיים כדי שתוכל להוכיח לאחר מכן את צדקתה ואת אשמת יהודה: "ותאמר אם תתן ערבון... חותמך ופתילך ומטך אשר בידך..." (י"ז-י"ח).

סעיף ג

(1) מעשה הראוי לגנאי שעשה יהודה – הוא מונע מתמר לשאת את בנו השלישי ושולח אותה לבית אביה: "ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך..." (י"א).

מעשה הראוי לשבח שעשה יהודה - יהודה קורא לאונן בנו השני לשאת את תמר, אלמנת אחיו: "ויאמר יהודה לאונן בוא אל אשת אחיך ויבס אותה והקם זרע לאחיך" (ח').

(2) מעשה נוסף הראוי לשבח שעשה יהודה - יהודה מבין את טעותו ולא מהסס להודות מיד בצדקתה של תמר לאשני כל הנוכחים: "ויאמר צדקה ממני" (כ"ו).

פרק שני – שמות

שאלה 4

סעיף א

(1) החשש של משה בנוגע לעצמו - משה אומר שהוא אינו ראוי לתפקיד: "מי אנוכי כי אלך אל פרעה..." (י"א).

החשש של משה בנוגע לעם – משה חושש שבני ישראל לא יכירו ולא יאמינו בה' ששלח אותנו: "ואמרו לי מה שמו..." (י"ג).

(2) תשובת ה' בנוגע לחשש של משה לגבי עצמו – "ויאמר פי אֶהְיֶה עִמָּךְ" (י"ב) כלומר ה' מבטיח למשה שיהיה עמו וילווה אותו בדרכו לבני ישראל, הוא לא בא מטעם עצמו אלא בשליחות האל.

תשובת ה' בנוגע לחשש של משה בנוגע לעם – "ויאמר עוד אֶלֶהִים אֶל מֹשֶׁה, כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם" כלומר, תשובת ה' היא שהעם יאמין בו משום שהוא האל של אבות האומה שאתו בני ישראל מכירים ומאמינים.

סעיף ב

(1) תגובת הזקנים לדברי משה – הזקנים יאמינו ויקבלו את דברי משה: "ושמעו לקולך..." (י"ח).

תגובת פרעה לדברי משה – פרעה לא יקבל את דברי משה ויסרב לשחרר את בני ישראל ממצרים: "פי לא יתן אֶתְכֶם מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְהַלְךָ..." (י"ט).

(2) ה' רוצה לחזק את משה בביצוע השליחות ולכן מודיע לו מראש שהזקנים יקבלו את דבריו ומצד שני שפרעה יסרב לקבל את דרישתו. הסכמת הזקנים מחזקת את משה בכך שהם מצטרפים אליו ודורשים מפרעה לצאת ממצרים: "וּבֹאֵת אֶתָּה וְזַקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם" (י"ח), והידיעה מראש על סירוב פרעה מחזקת את משה שלא ייבהל מן הסירוב וידע מראש שיהיו סיבוכים בדרך.

סעיף ג

(1) הקושי המוסרי בפסוק י"ח – לפי הפסוק הם דורשים מפרעה לצאת רק לשלושה ימים אך זהו שקר כי הרי הם לא מתכוונים לחזור לעבודות במצרים.

הקושי המוסרי בפסוק כ"ב – בני ישראל יקחו "בהשאלה" כלים מן המצרים, אך הם בעצם לא יחזרו למצרים כך שלא באמת מדובר ב"השאלה".

(2) שד"ל אומר שאמנם אכן מדובר ברמאות של בני ישראל, אבל מכיוון שהמצרים שיעבדו את בני ישראל בלי שום סיבה, הרי שמותר היה לבני ישראל לרמות את מי שניצל והעביד אותם בפרך.

שאלה 5

סעיף א

(1) בני ישראל מבקשים מאהרן לעשות להם אלהים כי משה מתעכב ו"נעלם" ולכן הם רוצים מעין "תחליף" למשה: "ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלוהים... כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו" (א').

(2) אהרן מקבל את בקשת העם ומבקש לקבל מהם את כל התכשיטים, מהם הוא מכין את עגל הזהב.

סעיף ב

(1) ראייה המלמדת שהמעשה נועד לעבוד את אלוהי ישראל – "חג לה' מקר" (ה') אהרון בונה את המזבח עבור אותו אל המוכר לבני ישראל מן הפרקים הקודמים.

(2) ראייה המלמדת שהמעשה מנוגד לעבודת אלוהי ישראל – אלה אלוהיך ישראל אשר העלית מארץ מצרים (ד'), לפי פסוק זה בני ישראל בעצם טוענים שהעגל הוא זה שהוציאם ממצרים, ולא אלוהי ישראל.

סעיף ג

(1) אהרון רצה לעכב את העם מביצוע החטא ולכן שלח אותם למשימה שתיקח הרבה זמן. לפי פסוקים א'-ו' מטרתו לא הושגה כי הם פועלים בזריזות ובמהירות ומביאים לו את התכשיטים: "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם וביאו אל-אהרן (ג').

(2) פסוק כ"ד מערער את פירוש המדרש מכיוון שלפי פסוק זה אהרון מבקש מכל העם לתת את הזהב שברשותם: "ואמר להם למי זהב? התפרקו ויתנו לי ואשלכהו באש, ויצא העגל הזה".

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שיבת ציון – שאלה 6

סעיף א

(1) המזמור מתאר את השינוי ממצב רע של בכי ודאגה למצב טוב של שמחה וסיפוק: "הזורעים בדמעה, ברינה יקצורו". בזמן הזריעה החקלאי מודאג משום שאינו יודע מה יעלה בגורל עבודתו והשקעתו, ואילו בתקופת הקציר הוא שמח ושבע רצון לראות ברכה בעמלו.

(2) הדוגמא ממחישה את המתרחש בתקופה המתוארת במזמור – תקופת שיבת ציון. לאר תקופה ארוכה של גלות ודאגה, העם חוזר לארצו בשמחה ובהתלהבות מהתגשמות חלומם לחזור לארץ.

סעיף ב

(1) במזמור קכ"ו מתוארת השמחה וההתלהבות של העם בתחילת תקופת שיבת ציון והחזרה לארץ. לעומת זאת בספר חגי מתאר הנביא את המצוקה ואת המצב הקשה שנוצר לאחר ששבי ציון הגיעו לארץ: "זרעֶתֶם הָרְבָה וְהָבֵא מְעֵט, אֲכֹל וְאֵין לְשִׁבְעָה, שְׁתֹּן וְאֵין לְשִׁכָּרָה, לְבוֹשׁ וְאֵין לְחֵם לוֹ, וְהַמְשַׁתְּכֶר מְשַׁתְּכֶר אֶל צָרוֹר וְקוֹב".

(2) לפי דברי הנביא הסיבה לפער היא ששבי ציון התעכבו ולא בנו את בית המקדש השני אלא היו מרוכזים כל אחד בבניית ביתו הפרטי.

סעיף ג

הבקשה בפסוק ד': "שובה ה' את שביִתְנוּ כִּאֲפִיקִים בְּנִגְבִי" כלומר הבקשה היא שהנחלים המתמלאים רק בחורף יזרמו בשטף וללא הפסקה. משמעות הדימוי – בקשה שכל העם הנמצא עדיין בגלות יחזור לארץ כדי לסייע לשבי ציון בקשיים הכלכליים והביטחוניים שהיו להם באותה תקופה, הכותב מבקש שהשיבה מן הגלות תהיה כמו זרם המים העצום והחזק המופיע לעתים באפיקי הנחלים בנגב בזמן שיטפונות.

נביא ונבואה – שאלה 7

סעיף א

(1) הנביא מתאר את היחס בין העם לה' בתקופת המדבר ומדמה יחס זה ליחס שבין חתן וכלה בתקופת הכלולות: "אהבת כלולותיך".

(2) לפי פסוק ד' העם שינה את יחסו לה': "מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעליי", כלומר העם הוא שהתרחק מה'.

סעיף ב

(1) הנביא מזמן את העם לעבור במקומות אחרים כדי לראות שכל העמים בכל המקומות נשארים תמיד נאמנים לאלוהיהם, בניגוד לעם ישראל שבגד באלוהיו.

(2) דוגמא לתדהמה של הנביא: "שומו שמים על זאת, ושערו חרבו מאוד..." (י"ב) – שומו שמים זהו ביטוי המביע זעזוע מן המצב שאותו הנביא מתאר.

סעיף ג

(1) המטפורות שבפסוק י"ג ממחישות לעם שבעזיבת ה' אין שום היגיון, כמו שאין היגיון בניסיון לחפש מים בבורות יבשים, ולהחליף מקורות מים בבורות יבשים.

(2) המסר בפסוק כ"ב הוא שהעם חטא חטאים כ"כ כבדים עד כדי כך שכבר לא ניתן לסלוח להם או לשכוח מן החטאים, כמו בגד שהתמלא לכלוך וכבר לא ניתן להסיר ממנו את הכתם.

חוק וחברה – שאלה 8

סעיף א

(1) קריטריון ראשון – האם היתה לרוצח כוונה להרוג. קריטריון שני – האם היו יחסי שנאה ואיבה בין הרוצח לבין הנרצח.

(2) אזהרה ראשונה – אסור לקבל עדות של עד אחד על רצח, אלא חייבים שני עדים שיעידו.

אזהרה שניה – אסור לקחת כופר (כלומר תשלום) במקום עונש מוות לרוצח במזיד או במקום גלות לרוצח בשוגג.

סעיף ב

לפי פסוק י"ט, לאחר שבית הדין קובע שמדובר ברצח במזיד, גואל הדם הוא זה שהורג את הרוצח. לפיכך ניתן לומר שהחוק לא מבטל לחלוטין את מנהג גאולת הדם, אבל ממתן אותו בקביעה שגאולת הדם יכולה להתבצע רק לאחר החלטה של בית הדין.

סעיף ג

(1) העיקרון שבפסוק ל"ג עולה בקנה אחד עם החוק הקובע שלא ניתן לכפר על רצח במזיד, ולכן חובה להטיל על הרוצח במזיד גזר דין מוות.

(2) העיקרון שבפסוק ל"ג מנוגד לחוק העוסק ברוצח בשגגה, שלפיו רוצח בשגגה נשאר בחיים ומכפר על פשעו בכך שהוא גולה לעיר מקלט, אך אינו חייב מוות.

מזמורי תהילים – שאלה 9

סעיף א

(1) התפיסה הראשונה מציגה את האדם כיצור נחות, חלש ובן-חלוף. התפיסה השנייה מציגה את האדם כיצור חזק ובעל עוצמה ושלטון על העולם.

(2) התפיסה הראשונה: "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו" (ה'). התפיסה השנייה: "ותחסרהו מעט מאלוהים, כבוד והדר תעטרהו" (ו').

סעיף ב

בתהילים ק"ד האדם מתואר כחלק מן המחזוריות הטבעית בעולם, במעמד שווה לשאר תופעות הטבע ובעלי החיים: "שם צפרים יקננו, חסידה ברושים ביתה... הכפירים שואגים לטרף... יצא אדם לפעלו, ולעבודתו עדי ערב". לעומת זאת, במזמור ח', פסוקים ז'-ח' האדם מתואר במעמד גבוה משאר הבריאה וכמי שמושל ושולט בכל בעלי החיים: "תמשילהו במעשי ידיך...".

סעיף ג

לפי פירוש רד"ק, העוללים והיונקים מכירים באופן טבעי את כוחו של ה' וחוכמתו בבריאה ובכל תופעות הטבע, וכך הן יכולים לערער על עמדת אויבי ה'.

ספרות החוכמה: הרהורים על החיים – שאלה 10

סעיף א

(1) דוגמא ראשונה - "יאבד יום איולד בו, והלילה אמר הורה גבר" (ג') איוב מקלל את יום הולדתו ואת הלילה שבו הרתה אמו. דוגמא שניה – "שם רשעים חדלו רוגש ושם ינוחו יגיעי כח" (י"ז), איוב טוען שלאחר המוות בני האדם אינם סובלים מצרות וייסורים.

(2) איוב רואה במוות מצב אידיאלי משום שהמתים אינם סובלים מצרות או מפגעים כלכליים, בריאותיים וחברתיים: "כי עתה שכבתי ואשקוט, ישני אז ינוח לי" (י"ג), כלומר לאחר המוות אפשר לנוח בשקט ובשלווה.

סעיף ב

בפרק ג' איוב מקלל את הולדתו וממילא ניתן לומר שהוא תוקף את ה' האחראי על כל תועות הטבע ובכלל זה על המוות והלידה. לפיכך, ניתן לומר שהשטן צדק ואיוב אכן מקלל את ה' בכך שהוא מביע כעס על חייו: "היום ההוא יהי חושך, אל ידרשהו אלוה ממעל" (ד').

סעיף ג

(1) תשובת האל לאיוב לפי פרק ל"ח (ט"ז-י"ח): ה' טועם שאיוב כלל אינו מסוגל להבין את סודות הקיום של העולם ולכן אין מקום לטענותיו ולדברי הביקורת של איוב בנוגע לחייו: "הנגלו לך שערי מוות, ושערי צלמוות תראה?".

(2) בתשובת ה' לאיוב ה' ממעיט בערכו של איוב ומתאר אותו כמי שאינו מסוגל כלל להבין את הדרך בה מתנהל העולם. לדעתי, איוב אינו ראוי ליחס זה של ה' משום שלפי המתואר בספר איוב היה אדם צדיק וירא ה' ולכן היה זכאי ליחס יותר מכיל ואוהד; או: לדעתי, איוב ראוי ליחס זה של ה' בגלל הניסיון שלו להבין דברים שהם מעבר לתחומי השגתו כמו הדרך שבה ה' מוביל את המתרחש בעולם.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

סעיף א

(1) אבימלך לקח את שרה לאישה למרות שהיתה נשואה לאברהם.

(2) אבימלך מבסס את טענתו על כך שאברהם ושרה שניהם אמרו לו ששרה היא אחות של אברהם ולא אשתו.

סעיף ב

לדעתי לפי המסופר בפרק אברהם טעה בדבריו משום שכאשר נודע לאבימלך ששרה היא אשת אברהם הוא מיד פועל לשינוי המצב ומביע צער על מה שקרה: "ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרוג" (ד'), "ויאמר אליו האלוהים בחלום גם אנוכי ידעתי כי בום לבבך עשית זאת" (ו').

סעיף ג

(1) אברהם מתרץ את הדברים שאמר כאשר הציג את שרה וטוען ששרה היא אמנם קרובת משפחתו ומלבד היותה אשתו היא קרובת משפחתו מצד אביו.

(2) מפסוק ב' משתמעת ביקורת על דברי אברהם בפסוקים י"ב-י"ג משום שבפסוק ב' מצוין בצורה ברורה שאברהם מתאר את שרה כאחותו.

בפרק כ' מסופר שאברהם מתפלל לטובת אבימלך וכך נפתרת בעיית העקרות של אבימלך ומשפחתו. בפרק כ"א מסופר שלאחר תקופת עקרות ארוכה, לאברהם ושרה נולד בן כך שניתן לומר שבזכות התפילה של אברהם עבור אבימלך, גם אברהם זוכה לפיתרון הבעיה שלו עצמו.

*** * התשובות נכתבו בקצרה ובתמצות * ***

*** * ייתכנו תשובות נוספות לשאלות * ***

ב ה צ ל ח ה !

הצעת פיתרון הבגרות מאת תנוכ"ו – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך

להרשמה לקורס הדיגיטלי המלא באתר תנוכ"ו [לחצו כאן](#)